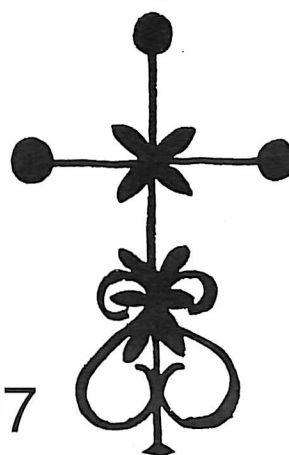

TARVAS

KOTISEUTULEHTI

N:o 2, 1997

Toimittanut Kalervo Mäkinen

Julkaisijat Tarvasjoen kunta ja seurakunta

Oma yläaste Tarvasjoelle?

Ajatus omasta yläasteesta Tarvasjoelle virisi jo edellisen koululautakunnan aikana. Sille antoivat aihetta kuntien koulutoimen valtionapuperusteiden muuttuminen, monien, myös pienten kuntien, päätös irtaantua yhteisistä yläasteista ja perustaa oma yläaste, sekä omat sisäiset koulusuunnitelmat. Myös opetukselliset ja kouluympäristölliset tekijät näyttivät tukevan omaa yläastetta.

Toisaalta syntyi paljon kysymyksiä:

– onko Tarvasjoen kokoinen yläaste toimiva?

– voidaanko muodostaa riittävän kokoisia ryhmiä ja tarjota kattavaa valinnaisuutta?

– voidaanko perustaa toimivia lehtoraatteja ja saadaanko pätevää opettajakuntaa?

– onko meillä taloudellisia mahdollisuuksia rahoittaa tarvittavat investoinnit?

– tuleeko pieni yksikkö paljon kalliimmaksi?

Toisaalta vanha uomiinsa hioutunut yhteistyö Liedon kanssa koettiin turvallisiksi ja kehittyneeksi, vaikka opetusympäristön epäkohdat tiedostettiin ja tiedettiin Liedon tulevien investointien tuovan Tarvasjoellekin maksuosuuksia.

Ennakkoluulottomasti koululautakunta kuitenkin päätti tutkia, onko mahdollisuuksia omaan yläasteeseen ja onko sillä toimintaedellytyksiä. Vuosien kuluessa on tutustuttu Sauvon, Luvian, Sahalahden, Vesilahden, Taivassalon, Kaskisten, Halsuan, Merijärven ja Siikajoen oman yläasteen perustamiseen, rakentamiseen ja toimintaan. Niiden kokemukset ja ratkaisut ovat olleet voimakkaasti tukemassa oman yläasteen perustamista. Ihanteeksi nousi kunnan yksi, yhdessä paikassa toimiva kouluyksikkö, joka kattaisi kaikki ikäluokat esikoulusta yläasteeseen.

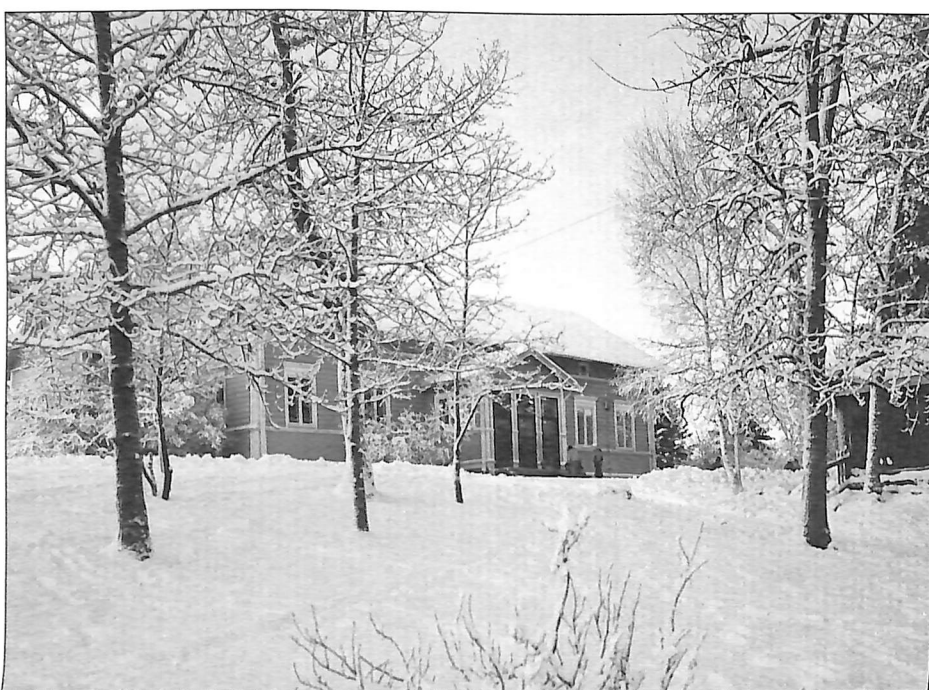
Mitä tutkituissa kohteissa voitiin todeta?

1. Mahdollisuus valinnaisuuteen oli riittävä, jopa runsas, myös paljon Tarvasjokea pienemmissä yksiköissä. (esim. Kaskisten kaupunki ja Merijärvi)

2. Uusia lehtoraatteja oli perustettu 6–8 ja eräät käyttivät päätoimisia tuntiopettajia. Yleisimmät lehtoraatit olivat englanti-ranska, ruotsi-saksa, biologia-maantieto, äidinkieli, matematiikka ja fysiikka-kemia. Löytyi myös kotitaloustekstiili ja historia-äidinkieli jne. Yleensä pienet yksiköt olivat saaneet erittäin päteviä ja monialaisia lehtoreita kouluympäristöltään rauhallisempina kouluihin. Usein ala-asteen opettajista oli löytynyt monitaitoisia opettajia yläasteelle mm. musiikissa ja liikunnassa ja myös yläasteen opettajien pätevyyttä oli käytetty hyväksi ala-asteen erityisaineissa.

3. Ryhmäkoot vaihtelivat, mutta pienimmät olivat 10–20, eräissä valinnaisissa pienempiäkin.

4. Opetuksen tehon kaikki arvioivat paremmaksi kuin suuremmissa yksiköissä yksilöllisemmän opetuksen ansiosta. Opinto-ohjaus on pienemmissä yksiköis-

Euran koulu. Tälle mäelle koulun yhteyteen rakennetaan uusi koulukeskus, jos kunta päättää siirtyä omaan yläasteeseen.

sä täsmällisempää ja oppilaan henkilökohtaiset ominaisuudet ehditään ottaa paremmin huomioon. Oppilaalle on antaa aikaa enemmän. Valinnaisryhmien perustaminen ja muuttaminen on joustavaa ja helpommin toteutettavissa.

5. Jatko-opintoihin sijoittumisen ja menestymisen kaikki katsoivat ratkaisevasti parantuneen. Oman yläasteen perustamisen jälkeen lukioon siirtyneiden määrä oli tasaisesti kasvanut n. 30 %:sta 50 prosenttiin. Myös ammatillisten oppilaitosten ja lukioiden rehtorien mukaan oppilaat olivat menestyneet keskimääräistä paremmin opinnoissaan. Jatko-opintoihin oli sijoittauduttu mm. Kaskisissa oman yläasteen jälkeen 100 %:sti.

6. Kouluympäristön ilmapiirin ja koulurauhan kaikki katsoivat parantuneen pienemmässä yksikössä. Suurissa kouluissa ongelmat ovat jo suuria, kun kohteihin otetaan yhteyttä. Koulupoissaolot olivat jääneet minimiin. Vanhempien ja koulun vuorovaikutus toimi hyvin pien-

nissä yksiköissä, eikä esim. huumeongelmia ollut.

7. Taloudellisesti pienet yläasteet olivat lähellä maan keskiarvoa, eikä mikään ollut ratkaisevasti kalliimpi. Valtionosuuden tuleminen kunnan koko koululaitokselle täysimääräisenä vaikuttaa sen, ettei oma yläaste tule käyttökustannuksiltaan kalliimmaksi.

8. Kaikissa kunnissa katsottiin kunnan tai kaupungin imagon kohonneen oman yläasteen myötä. Se oli jopa hoidettu uusia asukkaita.

9. Yläasteen myötä kansalaisopistotoiminta oli ratkaisevasti vireytynyt, koska yläasteen tilat olivat suoneet paremmat mahdollisuudet esim. kotitalouden, tekstiilityön, tietotekniikan, kielten, teknisytyön tai taideaineiden opetukselle. Myös monet yläasteet olivat ottaneet ohjelmaansa yrittäjäkasvatusta yhdessä paikallisten yrittäjien kanssa. Osa yläasteista oli liikunta- tai taidepainotteisia. Kaiken edellä kerrottujen selvitysten

jälkeen koululautakunta arvioi, että jos omaan yläasteeseen ja kaiken kunnan koulutoiminnan keskitykseen lähdetään, on rakennettava uusia tiloja n. 800–1000 m². Näinollen investointitarve on vähintään 8 milj. markkaa.

Pallo päättäjillä ja asukkailla

Saatuaan koululautakunnan selvitykset on kunnanhallitus valmisteellut asiaa neuvottelemalla Liedon kunnan edustajien kanssa. Neuvottelujen tuloksena Liedon kunta on luvannut maksaa Tarvasjoen kunnalle peruskoulun yläasteen yhteisestä kiinteistöstä 2,0 milj. markkaa. Vastaavasti Tarvasjoen kunta sitoutuu maksamaan Liedolle yhteisen peruskoulun yläasteen peruskorjauksesta saman summan siinä tapauksessa, että Tarvasjoen kunta ei ota ylläpitääkseen yläastetta vastaavaa opetusta.

Kolmannen osapuolen, valtion, kantaa ollaan parhaillaan selvittämässä. Aikaisintaan olisimme valtion listoilla v.1999–2000, jos yhdessä Liedon kanssa toimmme. Valtion rahoitusta Lieto tarvitsisi vähemmän, jos Tarvasjoki rakentaa oman yläasteen. Tämä raha voisi olla siirrettävissä meille. Jos valtio, tosin jälkirahoitteisena, antaisi avustusta puoleen investointiin ja Liedosta saisimme tarvittavan neljänneksen, jäisi kunnan rahoitukseen se 2 milj. markkaa, jonka joudumme maksamaan muuten yläasteen peruskorjauksesta. Näin palaset olisivat paikoillaan, jos kuntalaisissa vain löytyy yksimielisyyttä, kuten Tarvasjoella aina on löytynyt. Sitä päättäjät kysyvät keskustelu- ja tiedotustilaisuuksissa Tarvas-Hovissa 1.12.1997 klo 18.00

Arvot ja asenteet

Eräissä esimerkkikunnissa kerrottiin, että eniten vastustusta oman yläasteen perustamiseen osoittivat nuoret itse, koska he katsoivat suppeamman koulupiirin olevan esteenä aikuistumiselle. Vaikka eräissä kunnissa oli annettu jo muualla aloitaneiden jatkaa loppuun yksikössään, oli yleinen toteamus, että kahden vuoden kuluttua myös nuoret olivat erittäin tyytyväisiä omaan yläasteeseen. Juuri norten kannalta oma yläaste olisi paras ratkaisu. Yksilöllisempi opetus, lyhemmat koulumatkat, parempi koulurauha, viihtyisämpi kouluympäristö ja kiinteämpi toveripiiri luovat edellytykset parempaan koulutuspohjaan ja antaa paremmat eväät koko elämään. Suuremmat koulut ja elämä etäänpanä kodista tulee jokaiselle aikanaan. Ne on parempi kohdata itse näistyneenpanä 16 vuotiaana, kuin kolme vuotta nuorempana.

On vielä eräs näkökohta, jota koululautakunta on pitänyt hyvänä omassa yläasteessa. Kunnan otettua erityisopetuksen omaan kuntaan on näille oppilaille ollut vaikea kynnys yläasteelle siirtymisen. Jos on oma yläaste, tämä kynnys poistuu ja he voivat jatkaa erityisopetustaan tutun opettajan ohjauksessa yläasteen loppuun asti. Tämä on ollut aina heidän vanhempiansa toivomus.

Euran koulun nykyinen henkilökunta, vas. Markku Laakso, Esa Rajamäki, Tiina Junttila, Veera Mahlamäki, Jaana Lindholm, Hely Lindqvist, Niina Pentti, Marja Koponen ja Eila Tetri.

**Koulutoimenjohtaja
Risto Aalto:**

Tarvasjoki:

”Laajenevaa vastuuntuntoa omasta opetustoimesta”

Kunnallinen opetustoimi on kehitty-
mässä kahteen suuntaan. Valtakun-
nallisen ohjauksen perusteella on me-
neillään hankkeita, joissa kunnat ot-
tavat yhä laajemmin vastuuta oman
opetustoimensa järjestämisestä. Toi-
saalta halutaan kuntien välisin sopi-
muksin taata opetuspalvelut, joita ei
pystytä tai haluta itse tuottaa.

Tieto valtionosuuslainsäädännön pe-
rusteiden muuttumisesta sekä perus-
koulun toteuttamisesta ilman asteja-
koa ala-asteeseen ja yläasteeseen on
kiihdyttänyt erityisesti pienten kunti-
en aloitteisuutta oman perusopetuk-
sen (opetuksen järjestäminen kaikille
1–9 luokkien oppilaille) tarkastelemi-
seksi uudelleen.

Perusopetuksen järjestäminen kuu-
luu kunnan peruspalveluihin. Tätä
tehtävää toteuttaessa kunta voi tur-
vautua palvelujen joko osittaiseen tai
kokonaan ostamiseen toiselta kunnal-
ta tai kuntayhtymältä.

Tarvasjoen opetuspalvelut tänään

Omassa kunnassa annettavan opetuksen
laadullisuus on muutaman viime vuoden
aikana monipuolistunut merkittävästi.
Päättäjien selkeänä linjana on kehittää
omaa opetustointia palvelemaan lapsia ja
kuntalaisia entistä lähempänä entistä laa-
jemmin.

Tänä päivänä peruskoulun ala-asteen
opetuksen yhteydessä tarjotaan:

- peruskoulun esiopetus kaikille. Sen pii-
rissä on alle 10 % kuusivuotiaista valta-
kunnallisesti ja vielä vähemmän Varsi-
nais-Suomessa
- erillistä musiikin opetusta taiteen pe-
rusopetuksena
- valinnaisina kielinä ruotsin ja ranskan
kielet
- oma erityisopetus lähes kaikille sitä
tarvitseville ala-asteikäisille
- yrittäjäyyskasvatusta kaikille yhteisenä
aihekokonaisuutena

Erityisopetus oli aluevaltausta, joka on
kantanut runsaasti hedelmää. Koulujen
opetusjärjestelyt ovat kehittyneet otta-
maan huomioon myös lapset, jotka muu-
ten olisi siirretty muualle irti omasta
lähi- ja toveripiiristään. Oma erityisope-
taja, muut opettajat, koulun käynnin avus-
tajat ovat luoneet varsin henkilökohtai-
set oppimismahdollisuudet aluksi erityis-
opetuksen oppilaille ja nyt edelleen muil-
lekin ala-asteen oppilaille.

Järjestely on tullut kunnalle myös talou-
dellisesti edulliseksi. Koulutuslautakun-
nan puheenjohtaja Pekka Mäkinen totesi
taannoin osuvasti: ”Erityisopetuksen jär-
jestelyt ovat tuoneet taloudellisesti mah-
dollisuuden myös esiopetuksen aloitta-
miseen.”

Ostettavat opetuspalvelut

Perusopetuksesta ostetaan osia muualta.
Huoltajien tekemien erillisanomusten
perusteella myönnetään oikeutta opis-
kella vieraassa kunnassa jossain määrin.

Sopimukset on vain Liedon kunnan
kanssa:

- peruskoulun yläastetta vastaava ope-
tus ostetaan Liedosta. Lapset kuljetetaan
vuonna 1967 perustetulle yhteiselle ylä-
asteelle
- erityisopetukseen Liedon Tapulikujan
koululle ohjataan lapset, joita ei pystytä
palvelemaan omassa kunnassa. Jos pal-
velua ei saada Liedosta, se ostetaan Tu-
run kaupungista. Tällaisessa opetukses-
sa on tällä hetkellä neljä lasta
- lukionsa opiskelija valitsee itse. Hän
pyrkii haluamaansa lukioon. Tarvasjoen
kunnalla on kustannusten jakoa määrit-
televä sopimus Liedon kunnan kanssa

Euran koulun 6 luokka. Ehkä ensimmäisiä oman yläasteen oppilaita?

lukiokoulutuksesta. Tarvasjoen opiske-
lijoita käy Liedon ohella mm. Turun ja
Kosken lukioissa

Vastuun ottamista yläastetta vastaavasta opetuksesta harkitaan

Miksi?

- kunnan omien arvopäämäärien mukai-
sen opetuksen järjestämiseksi
- vastaamaan valtakunnalliseen perus-
koulun kehittämissuuntaan
- henkilökohtaisemman oppimismah-
dollisuuden ja opetussuunnitelman tar-
joamiseksi nuorille
- nuorten vapaa-ajan harrastustoiminnan
laajentamisen mahdollistamiseksi mm.
tiloin ja välinein
- koululaitoksen toimintaympäristön
parantamiseksi koko koululaitoksessa
tilojen ja välineiden osalta sekä opetus-
henkilöstön resurssien laajentamiseksi
- pitkällä aikavälillä investointien talo-
udellisuuden ja tehokkuuden kasvami-
senä
- muiden kuin peruskoululaisten oppi-

mis- ja harrastusmahdollisuuksien tehos-
tamisena. Tämä koskee myös lukiossa ja
muussa toisen asteen koulutuksessa ole-
vien etäkoulutuksen ja itsenäisen opis-
kelun mahdollisuuksien luomista

- välttää erityisopetuksen oppilaiden siir-
täminen täysin erilaiseen oppimisympä-
ristöön opetusjärjestelyjen osalta
- saada kunnan koulutoimen nettome-
nojen ennustettavuus tarkaksi ja jopa
nykyistä edullisemmaksi
- tarjota lisää työtä kunnassa ja kunnan
yrittäjille
- saada kuntaan muuttamaan edelleen
uutta väestöä, joka tuo monipuolistuvaa
asiantuntijuutta ja aktiivisuutta mukaan

Tarvasjoen yläastetta vastaavan opetuksen valmistelu on ollut laaja

Asiaa on selvitetty perusteellisesti. Sel-
vityksen yhteydessä laadittu suunnitel-
ma yläastetta vastaavan opetuksen jär-
jestämisen mahdollisuuksista on tänä
vuonna ajantasaisesti sisällöllisesti ja
uudistuneita säädöksiä vastaavaksi.

Selvitys on pitänyt sisällään mm:

Horsten koulun nykyinen henkilökunta: Tellervo Santaoja, Irmeli Kaivonen, Pekka Saarnivaara, Kirsti Niemi, Sirkka Häkkinen ja Eeva Sisso.

Tarvasjoen ensimmäiset esikoululaiset ja heidän kaitsijansa.

- kunnan kehityssuunnitelmien väestöllisesti
ja oppilasmääriltään
- yläasteen opetuksen järjestämisen pe-
rusteet

- opetusjärjestelyjen vaihtoehtoja
- koulun tuntijako
- käytettävissä olevat opetustunnit
- valinnaisuus
- lehtorien virkojen syntyminen
- koulun hallinto
- tarvittavat tilat
- käyttömenojen muodostuminen
- investointien toteuttaminen
- yhteistoiminnan mahdollisuuksia
- tutustumiset vuosien 1994–97 aikana
yhdeksään ns. pieneen erilliseen yläas-
teeseen, joiden koko on vaihdellut 56
oppilaasta runsaaseen sataan. Näistä neljä
on ollut pienempiä kuin Tarvasjoen kun-
nan yläasteella opiskelevien määrä.

Keskeisiksi kysymyksiksi ovat luon-
nollisesti nousseet toimivuus, tarjonnat,
tilantarve, kustannukset.

Peruskoulu on asteeton yhdeksänvuotinen kokonaisuus

Kuntien koulutoimi on järjestetty perus-
tamalla pääasiassa erillisiä ala-asteen ja
erillisiä yläasteen kouluja. Näin oli yleen-
sä tutustumiskohteissamme koulujen
hallinnonkin osalta, vaikka toiminta oli-
si ollut samassa pihapiirissä.

Ensi vuoden elokuusta peruskoulu on
yksi 1–9 luokkien kokonaisuus, jolloin
pääsääntöisesti tutkitaan mahdollisuuksia
muodostaa tällainen yksikkö. Tarvas-
joelle se merkitsisi noin 280–300 oppi-
laan opetusyksikköä, jos esiopetus ote-
taan huomioon. Opetus järjestetään kyl-
läkin perinteisen pääsääntöisesti luokan-
opettajan ala-astetta vastaavilla luokilla
ja aineenopettajan yläastetta vastaavilla
luokilla. Samalla luodaan järjestelyjen
monipuolistamisen ja joustavuuden mah-
dollisuus yksikköön.

Tilojen käyttö erottaa luonnollisesti ala-
astetta vastaavan osan omaan osastoon-
sa ja yläasteen omaansa. Aineenopetus-
tilat välineineen ovat luonnollisesti yh-
teisessä käytössä. Tämä takaa merkittä-
vän parannuksen nykyisen ala-asteen
toimintaan. Samalla se tuo uusia mah-
dollisuuksia muillekin kuntalaisille laa-
jenta harrastustoimintaa ja opiskelun
monipuolisuutta.

Nettokustannukset eivät kasva

Pienten yläasteiden oppilaan hinta
vaihtelee tänä vuonna keskimäärin
22 000 markasta runsaaseen 25 000
markkaan oppilaalta. Liedon–Tarvasjoen
yhteisellä yläasteella oppilas maksaa tänä
vuonna runsaat 22 000 markkaa. Kun
kunta järjestää myös yläasteen opetusta
kasvat sen valtionosuudet merkittä-
västi.

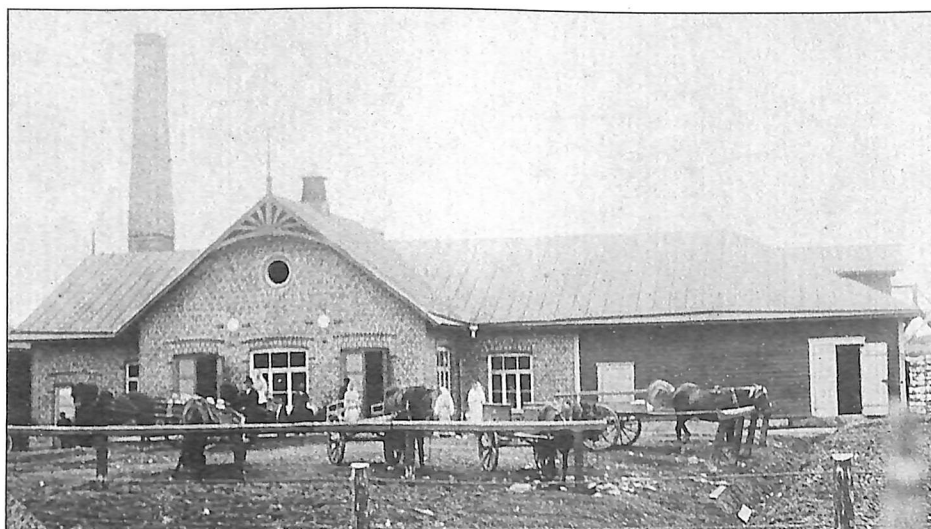
Jos Tarvasjoen kunnassa toimisi oma
yläasteen opetus nousisi valtionosuus-
pohja 700 000–800 000 markkaa eli kun-
ta saisi nettona valtionosuutta vähän yli
tai alle 400 000 markkaa vuodessa ny-
kyistä enemmän. Kun yläasteenkin val-
tionahioituspotti tulisi omaan kuntaan yl-
läpitäjänä peruskoulun valtionosuus-
pohja laajenisi nykyisestä noin 3,0 miljo-
onasta runsaaseen 5,5–6,0 miljoonaan
markkaan.

Näillä näkymillä valtionosuusjärjes-
telmään ei ole odotettavissa muutoksia.
Lehden ensimmäisessä artikkelissa on
selvitetty kunnamme keskitetyn perus-
koulun käytännön opetuksen mahdolli-
suuksista tehtyjen suunnitelmien ja tu-
tustumiskäyntien valossa. Näin suurten
ratkaisujen eteen ei Tarvasjoen päättäjät
ole koulukysymyksissä peruskouluun
siirtymisen jälkeen joutuneetkaan. Teh-
kää viisas ratkaisu.

Meijeritoimintaa Tarvasjoella

Euran ja Marttilan Meijeri Oy kuvattuna n. v. 1907 joen yli katsoen. Alhaalla Juvan mylly. Ylhäällä oikealla vanha riivirivi.

Sama meijeri Härkätien puolelta v. 1912. Maitokuskienväen hevoset laiturilla ja purkaneiden puomilla.

Meijeritoiminnasta Tarvasjoella ei liene ennen kirjoitettu yhtenäistä kuvausta. Koska alkuvuosien kirjanpidot ja pöytäkirjat eivät ole tallella, ei myöskään varmaa asiakirjoihin perustuvaa kertomusta voida kirjoittaa, vaan varhaisempi historia perustuu osittain hatariin muistitietoihin. Ehkä näidenkin kirjaaminen herättää muistikuvia esivanhempiemme kertomuksista ja myöhemmin voimme täydentää tätä kuvausta.

Meijeritoiminnan alku

Voi oli jo vuosisatoja ollut tärkeä elintarvike ja kauppatavara. Omavaraistalous käytti suurimmiksi osaksi pienien karjojen tuotannon, josta ylimääräinen voi ja juustot koottiin veronmaksuun ja pieni erä riitti myyntiin. Pääasiassa myyntiin koottu voi ja juustot markkinoitiin kaupunkien torilla. Merkintöjä voista veronmaksussa on jo 1300-luvulta Suomessa. Vanhan maatalousineistön maitotalouteen liittyviä ovat kaikille tutut kiulut, alkeelliset siivilät, kirnut, juustokehät ja voirasiat.

Ensimmäisiä meijereitä oli Suomeen perustettu jo 1860-luvulla kartanoihin, joissa oli suuria karjoja. Niiden Sveitsistä ja Tanskasta tuotetut juustomestarit opettivat tekemään kypsytettyjä juustoja ja puhtailla hapatteilla saatiin maukasta voita. Suomesta oli voita näytteillä Moskovan maatalousnäyttelyssä 1864 jo yhdeksästä meijeristä. Tärkein maidonjalostuksen edistäjä oli separaattorin keksiminen ja yleistymisen Suomeen 1880-luvulla.

Separattorin keksimisen jälkeen syntyi Tarvasjoellekin ns. kuorimisasemia ainakin Suurilaan Paavolaan ja myöhemmin Raitaiselle sekä Liedon rajalle Inkoisten Säterille. Ilmeisesti samaan aikaan oli aloittanut toimintansa myös Juvan kartanon meijeri, jossa kuorima-asemien kerma tehtiin voiksi. Tohtori Aulis Oja sanoo Tarvasjoen historiassa Juvan kartanon perustaneen meijerin jo 1880-luvulla, mutta tarkkaa vuotta ei muisteta. Elsa Heikkilä muistaa äitinsä Emilia Brunowin, joka oli koulutukseltaan meijerikkö, tulleen 1890-luvun alussa hoitamaan Säterin ja Paavolan kuorima-asemia.

Karjojen maidontuotokset olivat vuosisadan vaihteessa vielä hyvin alhaisia n. 1500 kg. lehmää kohden. Innostus karjanjalostukseen oli kuitenkin meijerien myötä virinnyt ja hitaasti tuotostaso nousi kaksinkertaiseksi ennen talvisotaa. Meijereitä oli vuosisadan vaihteessa perustettu jo n. 800 ennen osuustoiminnan alkamista maassamme ja vielä ennen sotia niitä oli lähes 600.

Juvan Meijeri Oy

Kartanon Meijeri oli alunperin jokiran-

nassa ja käytti vesivoimaa. Otto Vesamo kertoi aikoinaan, että meijeriin oli hankala kulku. Hänen muisti vielä kuinka maitotontkia, joista osa oli neliskulmaisia, kannettiin selässä hevosajoneuvoista meijeriin ja työ oli hankalaa. Jossakin vaiheessa meijeristä tehtiin Juvan Meijeri osakeyhtiö ja rakennettiin uusi meijerirakennus ylös maantien varteen. Täällä se toimi höyryvoimalla. Konetta käytti Juvan kartanon työmiehen, joka oli saanut oppia höyryvoimaa käytöstä. Puolivaiheeseen hän hoiti kartanon höyrykonetta ja toimi muulloin meijerillä ja korjaustöissä.

Juvan Meijeri Oy:n maidontuotantoalue kasvoi suuremmaksi, kun osa marttilalaisista viljelijöistä yhtiösi siihen Vättälässä toimineen pikkumeijerin lopettua toimintansa 1905. Meijerin nimi muutettiin 1906 Euran ja Marttilan Meijeri Oy:ksi, mutta vielä ainakin 1912 puhutaan Juvan meijeristä.

Aluksi meijeriä hoiti yksin meijerikkö koneenkäyttäjän avustuksella. Ensimmäiseksi meijeriköksi tuli 1895 Paimiosta Maria Kulkki. Toiminnan lisääntyessä hän tarvitsi voimavaroja ja maidon vastaanotossa apulaisten. Kulkki palveli meijeriä vuoteen 1908. Hänen seuraajakseen oli isännöitsijän nimikkeellä valittu 1907 Taavetti Ulmanen Pöytyältä. Hän Iida-vaimoineen hoiti meijeriä vuoteen 1911.

Seuraava isännöitsijä Werner Virtanen saapui Liedosta 1912. Hän oli poikamies avioituen täällä Anna Juuselan kanssa. Hänet muistetaan aktiivisena meijerimiehenä, joka myöhemmin teki pitkän päivätyön Valion Turun konttorinjohtajana. Hän muutti jo 1914 pois täältä perheineen isännöitsijäksi ja voimavarojen voimaksi Hankoon. Seuraavaksi isännöitsijä Ferdinand Laine tuli poikamiehenä Liedosta. Hänen toimittua kaksi vuotta apulaisten kanssa otettiin meijerille meijerikkö. Hän oli Kiikalasta tullut Minne Lönnrot. Heistä tuli 1918 aviopari ja he johtivatkin meijeriä eläkkeelle siirtymiseen asti 1954.

Meijeri oli muuttanut vielä kerran nimeään 1912 Tarvasjoen ja Marttilan Meijeri Oy:ksi. Suuren muutoksen meijerin alapuolella virtaava Juvankoski koki 1915, kun siihen rakennettiin sähkövoimalaitos. Koskiosuudesta meijeri sai ilmaisen sähkön 50 vuodeksi. Meijeri käytti kuitenkin sähköä varsin vähän, sillä höyrykattila antoi paitsi voimaa, myös tarpeellista höyryä ja kuumaa vettä.

Ensimmäisistä meijeriosakeyhtiön hallintomiehistä ei ole varmaa tietoa, mutta 1912 W. Virtasen ollessa isännöitsijänä toimi johtokunnan puheenjohtajana Hjalmar Rönnmark ja muina jäseninä O. Virtanen, W. Z. Lindström, J. Uusitalo, K. Puntari ja J. Wirtanen.

Nykyisen meijerirakennuksen aika

Nykyisen meijerirakennuksen ensimmäinen kerros lienee rakennettu 1919–20. Nykyisen muotonsa se sai 1928–29. Silloin rakennettiin myös juustola kypsytyskellareineen. Juustonvalmistus lopui kuitenkin lyhyeen vain paremman hinnan, pula-ajan ja ensimmäisten juustojen osittaisen epäonnistumisen takia. Juustokattilat myytiin pois vasta sotien jälkeen ja kypsytyslaudat kellarissa olivat pitkään kertomassa kokeilusta. Juustolan yläpuolelle oli rakennettu kokoustila, jota sanottiin juhlasaliksi. Viisikymmenluvun lopun remontissa koko yläkerta muutettiin asunnoiksi ja konttoriloiksi.

Maidonkulusta meijeriin, kuskeista ja kuskipiireistä on paljon muistitietoa. Varhaisin on, että Uusitupa Horrisista kuljetti kermat Suurilan Raitaselta Juvalle meijeriin. Käsikiertoista separaattoria joutuivat maitoa tuoneet miehet veivaamaan oman maidon läpimenon ajan. Emilia Brunow ei päästänyt miehiä kermahuoneeseen, ettei hevosienkarvoja tippunut heidän sarkaisista puvuistaan kerman joukkoon.

Vuosisadan alkupuolella kuljetettiin hevoskyydillä maito meijeriin. Osasta pitäjää toivat tuottajat maitoa vuoronperään, mutta vähitellen syntyi vakituksia kuskipiirejä ja kuskeja. Varhaisia kuskeja olivat Matti Anttila, Juho Ojala ja Jaakkola. Tuleva kansanedustaja Eemil Jokinen opiskeli maitoa meijeriin tuodessaan tonkien päällä istuessa. Ensimmäisen auton maidon ja tavarain kuljetukseen ostivat meijeri, K. E. Kuukkala ja osuuskassa heti itsenäisyyden alussa. Umpikumipyöräisenä se oli kuitenkin vaikeakulkuinen, mutta kuljettaja

Juho Helelä teki sillä autoilun historiaa Tarvasjoella.

Ensimmäiset maitoautot tulivat jo n. 1925 mm. Arvid Aalto Suurilaan ja Vihtori Koskinen Alikulmalle. Pitkään autoilivat myös Eino Tamminen, U. Mattila ja Väinö Mäkilä Liedonperästä, Antti Nieminen ja Lauri Kujanpää Ulostasta, Eemil Jaakkola ja Vieno Nurmi Marttilasta ja Ilmari Saari ja Vilho Rautamaa Suurilasta. Ennen sotaa ryhtyi omalla autollaan kuljettamaan täydennysmaitoa Turkuun Lauri Maunula. Jo 1930-luvulla K. E. Kuukkala avasi erityisen maitomyymälän myyden irtomaitoa. Muualla pitäjällä tyydyttiin vielä maitotinkeihin. Sotavuosina myös osuuskassa ryhtyi myymään irtomaitoa.

Maitoautot hävisivät sotavuosiksi kuskireiteiltä ja viljelijät ajoivat maitoa vuoropäivän hevosilla. Saapumisjärjestyksessä kuormat purettiin ja kärsivällisesti jonotettiin. Pihan puomit täyttyi kuormansa purkaneista, jotka paluumatkalle saivat tonkiinsa kuorittua maitoa ja kurnuimaa. Kurria oli pakko ottaa maitomäärän suhteessa. Joka talon yhden tonkan kaulalla oli vastakirjalaukku. Vastakirja esitettiin vaakalla, johon vastaanottaja merkitsi tilan maitomäärän. Vastakirjan välissä lähetettiin myös meijeritilit joka kuun 20 päivä, sekä puhtauskoe-laput ja mahdolliset tiedotteet. Tuottajille myyty voi ja juusto saapui myös tonkien päällä. Monennäköistä maitolaituria oli tienvarsissa tilateiden liittymissä.

Sodan jälkeen maitoautot palasivat keraaliin. Urpo Kännö otti 1945 ajaakseen meijerin ajot. Hänen kyydissään Fretu ja välillä Minnekin tulivat Turkuun toimittamaan meijerin asioita mm. hakemaan meijeritili- ja palkkarahoja. Uusina kuskeina ryhtyivät ajamaan Einari Töykkälä.

Uusi ja vanha aika kohtaavat. Hevosella maitoa tuonut Pekka Äikää lähdeksä paluumatkalle. Einari Töykkälä laiturilla purkamassa maitokuormaansa autosta ja Urpo Kännö laiturin toisessa päässä tekemässä täydennysmaitokuormaa Turkuun.

Kaisa, uusi nuorisotyönohjaajamme

Hei, Hyvät Lukijat!

Lähtökohtani

Olen tottuneempi kirjoittamaan aiheista, tapahtumista tai muista ihmisistä, mutta nyt kirjoitan itsestäni. Olen **Kaisa Lahdenkauppi**, omaa sukuani Lehtonen. Olen syntynyt Pöytyällä, aivan joulun alla, vuonna 1968. Pöytyällä vietin lapsuuteni, kävin koulut ja kirjoitin ylioppilaaksi Elisenvaaran lukioista.

Opiskelupaikkaa ei minulle heti löytynyt. Yhteensä kahden vuoden ajan erilaiset tehtävät maatilatöistä suntioksi, kypsyttivät ammatinvalintaani. Pyrin opiskelemaan kirkon nuorisotyönohjaajaksi Järvenpään Luther-opistoon ja pääsin, toiveideni mukaisesti.

Opintoihin kuului oleellisena osana monipuoliset harjoittelut lapsi-, nuoris- ja sosiaalityön sektoreilla. Sekä tutustuminen ja yhteistyö kirkon lapsi- ja nuorisotyön järjestöihin ja organisaatioihin. Kolmen vuoden opintojen aikana löysin myös elämäkumppanini, nykyisen aviopuolisoni Ilpon.

Aikaisemmat työkokemukseni

Opintojen jälkeen seuraavan kesän työskentelin Helsingin seurakuntien vapaa-ajankeskus Mustasaarella kesätoiminnanohjaajana, kunnes Mustasaari sulki syksyiseen tapaan ovensa. Syksy vei meidät molemmat, minut ja Ilpon, Rovaniemelle ja asetuimme seurakuntatyöhön Napapiirille. Oman työni vastuualueena oli partiotyö. Se oli tavanomaista nuorisotyötä varhaisnuorista, 7–10-vuotiaista, rippikoululaisiin ja vanhempiin nuoriin. Oman työalueeni toimintaa väritti partioidologia eli esim. kerhojen

Kaisa Lahdenkauppi

Aapo, Ilkka ja Jaakko

BONJOUR!

Kello on viittä vaille kaksi iltpäivällä, kun ensimmäinen korttelin asukas koputtaa varovasti ovelle.

– Onko kirpputori jo avoinna? Joko voi tulla ostoksille, kyselee tulija kärsimättömänä.

Koko aamupäivän olimme asettelleet vaatteita, kenkiä, pikkuesineitä paikoilleen kirkkosaliin levitetyille pöydille. Kahdelta kaikki oli valmiina ja avasimme ovet. Tasaisena virtana kävi kauppa. Vaatteet, pikkukorut, pari vanhaa, mutta toimivaa jääkaappia, kengät ja pelit vaihtoivat omistajaa tiuhaa tahtia. Diakoniatyön kassaan kertyi mukava summa korttelimme asukkaiden ja lisääntyneen diakoniatyön asiakaspiirin käyttöön.

Syksyn aikana on useasti oltu tilanteen edessä, jossa nälkäinen ihminen seisoo neuvottomana ovelta apua odottamassa. Kulkija on saanut purkaa huolensa. On kuunneltu ja keskusteltu ja samalla myös tarjottu mahdollisuutta ruokailuun. Harva on tullut pyytämään rahaa. Ruoka ja kirpputoriilta myymättä jääneet vaatteet ovat kelpanneet apua tarvitseville.

Kirkkosalista kuuluu iloista puheensorinaa. En erota sanoja enkä lauseita toisistaan, mutta äänistä päätellen naisia on koolla runsaasti. Suloisesta äänen sekamelskasta erotan ainakin kaksi valtakiel-

tä, ranskan ja arabian. Naisten ryhmä on kokoontunut käymään Anna-Kaisan, Riitan ja Maaritin kanssa läpi kertomuksia Raamatun naisten elämästä. Ensimmäisen keskustelukerran aiheena oli Jumalan luoma nainen.

Työnjako naisten ryhmässä on sellainen, että Maarit Mäenpäällä on päävastuu lukutaito-opetuksesta ja Anna-Kaisalla muusta toiminnasta, kuten keskusteluista, ompelutöistä, retkistä jne.

Ensimmäinen kokeilu oli oikein lupaava, sillä lähes kaikki ryhmän naiset olivat saapuneet paikalle.

Leiriä ei sitten saatukaan aikaan. Leiri-ilmoituksia jaettaessa innostus syyslomalla pidettävään leiriin oli valtaisa. Mutta ilmojen kylmettyä ja leirijankohdan lähestyessä innostus laantui ja ilmoittautumisia ei sitten tullutkaan. Työtoverimme Alain Battut selvitti myös, että juuri syysloman aikana Marseillen kaupungin vapaa-aika toimi tarjoaa erinomaisten paljon erilaista toimintaa koululaisille. Asia, joka saattoi myös vaikuttaa asiaan.

Hetken asiaa harmiteltuani päätin kuitenkin saada lomaviikolle muunlaista toimintaa.

Heti loman alkajaisiksi tehtiin retki radioon. Alain Battut tekee säännöllises-

sijaan oli sudenpentulaumojen kokoonnutumiset. Osallistuin ns., tavalliseen nuorisotyöhön mm. rippikoulussa, Saapaspalveluoperaatiota vastaavassa Pisasassa, nuorisokahvilassa ja isoskoulutuksessa.

Rovaniemellä asuessamme solmille myös avioliiton.

Ehdimme elellä ja työskennellä pohjoisessa vuoden päivät, kunnes mieheni tarjottiin mielenkiintoista työtä Turusta. Ratkaisu lähtemisestä ei ollut helppo. Muutimme Turkuun, Ilpo aloitti työn Turun NMKY:n nuorisosihteerinä ja minä jäin työttömäksi.

Perheeni ja tulevaisuuden odotukseni

Seuraavana syksynä (1994) olimmekin jo nelihenkinen perhe, kun meille syntyi kaksospojat. Ja minä olin samantien tehokkaasti työllistetty, Aapon ja Jaakon toimesta. Turun seudulle oli mukava asettua lasten kanssa, kun toiset isovanhemmat ja osa sukulaisista on lähellä.

Omaa työtä etsiessäni mieleeni jäi erityisesti lehdestä lukemani suunnitelmat mahdollisesta Tarvasjoen seurakunnan nuorisotyöntekijän paikasta. Odotin ilmoitusta että pääsisin hakemaan. Ilmoitus tuli lehteen, sain hakea, pääsin haastatteluun ja ... minut valittiin, samalla puolittain Marttilan seurakunnan kans-

sa.

Oman työni aloittamisen kanssa lähekkäin ajoittuu myös muutos puolisoni työssä, kun hän ensi vuoden alussa siirtyy Seikkailukoulutuskeskus KOTAr:n palvelukseen.

Asumme tällä hetkellä Kaarinassa. Töiden vastapainona ja voimanlähteenä ovat omat harrastukseni: liikunta, laulu ja käsityöt. Perheen yhteisiä harrastuksia ovat erilaiset retket ja muu yhdessä puuhastelu.

Olen ollut kotiäitinä näihin päiviin asti, mutta viime aikoina ajatukseni ovat suuntautuneet yhä enemmän työkysmyksiin. Mitä minun työltäni odotetaan? Mitä voin tarjota Tarvasjoen seurakunnan lapsille ja nuorille nuorisotyönohjaajana? Mikä kiinnostaa ja mistä innostutaan?

Osaan edellä olevista kysymyksistä alkaa löytyä ja alan etsiä vastauksia, kun tutustun työkenttääni ja -tovereihini. Tekemääni työtä sävyttää oma persoonani, mutta haluan kuunnella myös lasten ja nuorten toiveita ja suunnitella toimintaa ne huomioon ottaen. Nuorisotyö on yhdessä tekemistä, elämistä ja toimimista.

Hyvä Tarvasjokelainen, joulukuun alusta alkaen odotan tapaavani Sinut, jotta tutustuisimme!

Nähdään.

Kaisa Lahdenkauppi

TERVETULOA JOULUKIRKKOON !

Su 21.12. klo 19 KAUNEIMMAT JOULULAULUT

Ke 24.12. klo 16 JOULUAATON HARTAUS

klo 22 JOULUYÖN MESSU, tutut joululaulut ja kynttilävalaistus

To 25.12. klo 7 JOULUKIRKKO

Pe 26.12. klo 10 TAPANINMESSU

Tarvasjoen seurakunta

keliumissaan. Johannes puhuu valkeudesta, joka loistaa pimeydessä ja kuinka pimeys ei sitä käsitä.

Reilun vuoden Marseillen elämää seurattuumme olemme tulleet huomaamaan kuinka "pimeys" yhä vain lisääntyy tässäkin kaupungissa. Sen ilmenemismuodot ovat moninaiset: väkivalta, huumeet, armottomuus jne. Ne heijastuvat lapsiin ja nuoriin tunkeutuen esiin rauhattomuutena, pelokkuutena, hermostuneisuutena.

Ainoa hyvä asia on se, että kaikkein synkimpään pimeyteen sytytetty kynttilä, pienikin, tuo valoa, lämpöä, toivoa ja rohkaisua sille, joka pääsee tuon valon vaikutuspiiriin.

Sytytetään yhdessä toivon kynttilöitä sinne, missä on paljon pimeyttä ja ollaan näin valon, lämmön ja toivon lähettiläitä kukin omalla paikallamme.

Syksyisin terveisin

Raimo, Anna-Kaisa, Jaakko, Joonas, Juho ja Joel Nurminen

Ann-Kaisa, Raimo, Jaakko, Joonas, Juho ja Joel Nurminen
25, Domaine du Parc
34, Bd. Bouge
13013 MARSEILLE
Puh. 990.33.4.91.06.67.80

Odottelen tätä kirjoittaessani kokouksen alkua, jossa suunnittelemme ja valmistelemme kohdalleen koko joulun ajan ohjelman. Adventtimyyjäiset, kauneimmat joululaulut, lasten ja naisten joulujuhlat yms, kuuluvat myös St.Gabrielin toimintaan joulun alla.

Jouluun ja sen tapahtumiin on vielä aikaa, mutta silti usein ajatuksissani olen pyöritellyt yhtä jouluun erottamasti kuuluvaa asiaa. Se on teema, jota evankelista Johannes käsittelee toistuvasti evan-

Ystävämme Nóvalaiset

Kuluneen kesän aikana on ollut vilkasta kanssakäymistä ystävyyskuntamme ja ystävyysseurakuntamme Viron Nóvan kanssa. Olemme saaneet iloita nóvalaisten kanssa paikkakunnan ja seurakunnan kehittymisestä.

Viime elokuun alkupäivinä Nóvassa saatiin täysin kunnostettua entinen kunnantalo eli virolaisittain vallamaja. Täällä Tarvasjoelta kutsuttiin kunnan ja seurakunnan edustajat juhlaan. He kutsuivat kunnanjohtajan, palopäällikön, kunnanvaltuuston ja kunnanhallituksen puheenjohtajat sekä kirkkoherran. Helteen sään vallitessa vihkimisjuhla pidettiin kunnantalon pihalla. Virolaiset halusivat, että talon vihki Jumalan sanalla, joka nyt on vapautettu 50-vuotiaasta panostaan, paikallinen pappi eli kirkkoherra Leevi Reinaru. Hän vihki myös samalla kunnan oman lipun. Myös Läänemaakunnan eli Länsimaakunnan maaherra kunnioitti tilaisuutta läsnäolollaan. Tarvasjoen kirkkoherra sai myös pitää puheen ja rukouksen uuden kunnantalon rappusilla. Viimeinen ja vielä elossa oleva vapaan Novan kunnanjohtaja, joka on nyt lähes 90-vuotias, sai kunniatehtäväänsä vetää salkoon juuri vihityn kunnan oman lipun. Myös muita vielä elossa olevia kunnan palveluksessa olleita oli kunniavieraina paikalla. Me voimme vain aavistella heidän iloaan siitä, kun uskomaton muuttui todellisuudeksi. Kunnantalo muuttui sodan jälkeen kommunistien hallitessa kyläneuvoston taloksi ja oli viimeiset vuodet hyljättynä Neuvostoliiton romahtamiseen asti. Kyläneuvosto otti haltuunsa kaksi kerrostalohuoneistoa Nóvaan valmistuneesta talosta. Viron vapauduttua ja kuntien tultua taas uudelleen perustettua nämä tilat palvelivat kunnanvirastona viime elokuuhun asti.

Ystävyysvierailu

Viime elokuussa Nóvan Pyhän Olavin seurakunnasta vieraili Tarvasjoen seurakunnassa 20 hengen ryhmä kirkkokuorolaisia ja muita seurakuntalaisia palopäällikkö Tónu Osan, ja seurakunnanjohtaja Silja Silverin johdolla. Mukana oli myös kirkkoherra Leevi Reinaru perheineen. Saimme esitellä heille seurakuntaamme, mm. päiväkerhoamme, Euran ala-astetta, kunnanvirastoa, uimahallia, jäähallia ja uutta palvelukeskusta. Nóvalaiset ihmettelivät, kuinka jotkut vieraat ihmiset voivat ottaa heidät vieraat heti ystävinä vastaan.

Kun he palasivat kotiin, olikin sitten jo surullisempaa. Tallinnasta kotiinpäin ajettaessa oli laaja metsäpalo ja maantiet poikki. Nóvan palopäällikkökin pelastui ylinopeussakoilta vain virkansa ansiosta. Nóvalaisten onneksi palo ei levinnyt heidän kuntaansa, vaikka läheltä piti.

Pienessä Nóvan kunnassa, jossa on vain vähän yli 500 asukasta, sattui elokuussa kolme kuolemaan johtanutta tapausta. Nóvan koulun rehtori Aino Aristein aikamiespoika ajoi kolarin ja kuoli. Samoin eräs nuori nainen, joka pelastui

Nóvan saneerattu vanha kunnantalo. Kirkkoherra Leevi Reinaru vihkimässä taloa. Hänestä oikealle palopäällikkö Osa, kanttori Ilona Kõiv ja rehtori Aino Ariste.

Estonian haaksirikosta, ajoi kolarin ja kuoli. Eräs vanhus ei jaksanut enää elää vaan päätti itse päivänsä.

Nóvan seurakunnassa on aikomus saada ostaa nyt jo olemassa olevan seurakuntatalon lisäksi, jonka muuten ruotsa-

laiset ovat lahjoittaneet, eräs omakotitalo seurakunnan toimitilaksi kunnan toisessa keskuksessa kirkolta 15 km päässä sijaitsevasta Varikusta. Se maksaa 6000–7000 kruunua. Tarvasjoella kerättiin pyhäinpäivän iltakirkossa kolehti, joka tuotti 1145 mk ja kun se lähetettiin postiosoitukseksi Nóvaan, se oli 3009-99 kruunua! Näin tarvasjokelaisetkin ovat hankkeessa mukana. Tässä hankittavassa talossa on keittiö ja kaksi huonetta, joita tullaan käyttämään pyhäkoulun ja raamattupiirin pitämiseen ja muuhun seurakunnalliseen toimintaan.

Tarvasjoen kunnan edustajat vihkiäisjuhlassa.

Tapio Eronen: Ajatuksia Jumalanpalvelus-uudistuksesta

Uusi jumalanpalvelusten kirja on ilmestynyt ja samoin uudet messusävelmät. Tarvasjoen seurakunnassa tullaan nyt kokeilukautena aina vuoteen 2000 asti käyttämään messulaulussa perhejumalanpalveluksen kaavaan pohjautuvaa sävelmäsarjaa. Se on ns. viides sävelmäsarja. Yleispiirteinä käyttöön tulevalle sarjalle voidaan mainita valoisuus, laulettavuus sekä luontevuus.

Kiitosviriksi jumalanpalvelusten kirja tarjoaa useita vaihtoehtoja, ns. Hilarituksen kiitosvirren lisäksi mm. virren 135 Jumala loi auringon, kuun, vain yhden mainitakseni.

Pyhä-hymninä tulemme messussa, joksi nyt ehtoollisjumalanpalvelusta nimitetään, kokeilemaan virttä 134: 2–2 eli Pyhä, pyhä, pyhä! Tämä lauletaan ilman erillistä alkusoittoa. Se on muitten virsien tapaan merkitty virsitaululle ja liturgi sen vielä ilmoittaa. Jumalan Karitsa-hymni saattaa tuntua hieman vieraamalta. Muilta osin uudet sävelmät opittaneen varsin helposti. Onhan niissä jotakin tuttua jo tähänastisten perhekerkköjen ansiosta.

Messu tuhlaajapoille

Olemme taas Tarvasjoella aloittaneet uuden rippikouluryhmän kanssa. Näin tapahtuu monissa muissakin seurakunnissa. Meillä Suomessa on ainutlaatuisen tilanne siinä, kun oikeastaan koko ikäluokka eli 15 vuotta täyttävät tulevat seurakunnan opetettaviksi. Ihailtavalla tavalla vanhemmat noudattavat pyhän kasteen hetkellä kuulua Jeesuksen kehotusta kastettujen opettamisesta.

Muutaman kerran rippikoulutunteja pidettyämme olimme ehtineet jumalan-

palveluksen tutustumiseen ja tarkasteluun. Senkertaan rippikouluillan päätteeksi kokoonnuimme taas tapamme mukaan rippikoulun ikioman alttarin ääreen loppuhartauteen. Ikonin edessä tuikki kynttilä. Koko ryhmä istui hiirenhiljaa lattialla. Harras musiikki täytti mielemmme. Luimme Raamatua. Tekstinä oli Luuk 15:20–24. Sehän kertoo tuhlaajapojan paluusta. Kun avasin tämän kohdan Raamatusta, ajattelin: "Eihän tämä sovi tähän, kun juuri on opiskeltu jumalanpalvelusta." Mutta kyllä vain sopi.

Tuhlaajapoika on päättänyt palata matkoiltaan isänsä luo. Isä juoksee vastaan, sulkee hänet syliinsä ja suutelee koko perintönsä tuhlanutta poikaansa. Tämä tarkoittaa suomeksi sanottuna, että isä antoi jo kaiken anteeksi. Poika ei ehtinyt edes pyytää. Vasta saatuaan anteeksi hän soperteli synnintunnustustaan. Mutta mitä teki isä? Hän jo valmisteli juhlaa ajatuksissaan. Niinpä heti isä määräsi juhla-alkuun alkamaan. Poika puettiin ensin juhla-vaatteisiin, pöytä katettiin.

Tätä kuunnellessamme siellä rippikoulun hartaudessa meille selvisi ydin. Näinhän on meillä jokaisessa jumalanpalveluksessa, eritoten messussa, joksi uuden järjestyksen ehtoollisjumalanpalvelusta nimitetään Martti Lutherin tavoin. Tuhlaajapojan kodissa oli ensin rippi ja sitten yhteinen iloinen ateria, jossa kaikilla oli hyvä mieli paitsi sillä veljellä, joka pysytteli poissa. Tällainen on kristillisen kirkon jumalanpalvelus parhaimmillaan. Sinutkin, Pukijani, on jo pyhässä kasteessa otettu Jumalan lapseksi, synnintekiltäsi saat taas palata Isän kotiin. Hän on jo antanut Sinulle kaiken anteeksi. Pyhässä ehtoollisessa eli messussa olemme Isän ja Vapahtajan sekä kaikkien Jumalan ihmisten, pyhien kanssa samassa pöydässä iloista kotiinpaluun juhlaa viettämässä. Edes kuolema ei voi erottaa meitä toisistamme. Edesmenneet ovat kanssamme samassa pöydässä.

NÄHDÄÄN KIRKOSSA!

Jouko Kyyrö

Täällä päiväkerho

Seurakuntamme päiväkerho on taas toiminut syyskauden. Uutta on tänä syksynä ollut se, että päiväkerhossa on vain yksi lastenohjaaja. Päivi Marjomaa kertoi, kuinka on toimittu tässä yhden ohjaajan systeemissä.

Kun kerhotoiminta alkoi, vatsassa nipisteli jo monta viikkoa etukäteen, koska olin uuden tilanteen edessä. Pyysin ”yläkerrasta” apua, että selviytyisin tässä vaativassa tehtävässäni. Lähdin ns. nolatasosta, kun aloin suunnitella ja toteuttaa kerhotoimintaa. Tein tarvittavat muutokset, jotta selviytyisin käytännössä yksin ryhmätilanteissa. Ryhmien vetämisen lisäksi työhöni kuuluu vastuu kerhotoiminnasta ja kerhoon liittyviä toimistotöitä, joten organisaatiokykyä on tarvittu. Päiväkerhotilat ja toimistotilat ovat käytännöllisiä ja toimivia (kiitos seurakunnalle).

Onko tuntunut liian raskaalta ja onko ollut ongelmia?

Alkukyselyllä työ tuntui kovin raskaalta ja olin väsyneempi kuin koskaan. Väsymys kaikkosi kuitenkin aika nopeasti, kun totuin uuteen työryhtiini. Olin helpottunut, kun käytännön ongelmia ei kuitenkaan liiemmin ilmaantunut, vaan lapset tottuivat tilanteeseen ihmeteltävän nopeasti.

Haluan aina nähdä asioissa myös positiivisia puolia ja nyt kun toimin yksin ryhmässä olen nähnyt siinä joitakin etuja. Lapset ovat omatoimisempia ja ovat tulleet minulle vielä läheisemmiksi, kun olen oppinut tuntemaan heidät vielä paljon paremmin. Päivittäinen työkaveri puuttuu ja sitä pidän huonona puolena. Muutosta asiaan odotan kun uusi nuorisotyöntekijä aloittaa työnsä.

Kuinka monta ryhmää tänä toimintakautena on?

Kerho aloitti syksyllä hyvin marjaisissa

merkeissä. Ryhmiä on viisi: vadelmat, mustikat, puolukat, karpalot ja mansikat. 5-vuotiaat ovat nyt kerhon vanhimpia ja käyvät kaksi kertaa viikossa kerhoa. Kehitys on ollut huimaavaa, kun tuntimäärää lisättiin. Pienimmät käyvät kerran viikossa ja kaikki lapset ovat tulleet innoissaan kerhoon. Riemua on riittänyt ja paljon on asioita yhdessä opittu.

Miten kolmivuotiaitten kerhossa on mennyt?

Kolmivuotiaitten kerhon koin raskaimpana alkusyksyllä, mutta omatoimisuutta löytyy jo niinkin pieniltä. Tällä hetkellä kerhotoimet sujuvat mukavasti, jopa eväiden syönti.

Mitä hauskaa on tapahtunut päiväkerhossa?

Hauskaa on varmasti joka päivä, mutta en malta olla kertomatta muutaman vuoden takaista tapahtumaa. Olimme erään lapsiryhmän kanssa lähdössä retkelle ja huomasimme, että kirkontornin luukut olivat auki. Kysyin lapsilta selitystä asiaan. Eräs lapsista vastasi nokkelasti, että pappi se vaan tuulettaa. Kerroin lapsille asian oikean laidan, mutta naurussa oli kyllä pidättelemistä.

Miten joulun näkyy päiväkerhossa?

Tänä vuonna ei ole perinteistä joulujuhlaa seurakuntatalolla. Pikkujoulua vietämme eri kerhojen keskuudessa tonttuleikkien ja -laulujen kera. Uudenlaista joulujuhlaa vietämme kaikki yhdessä kirkossa. Nautimme lasten esityksistä ja laulamme yhdessä joululauluja.

Miten taas jatkatte kevätpuolella?

Kevätkauden suunnittelu onkin jo huomattavasti helpompaa, kun syksy on kahlatu läpi ja siitä voi ottaa oppia.

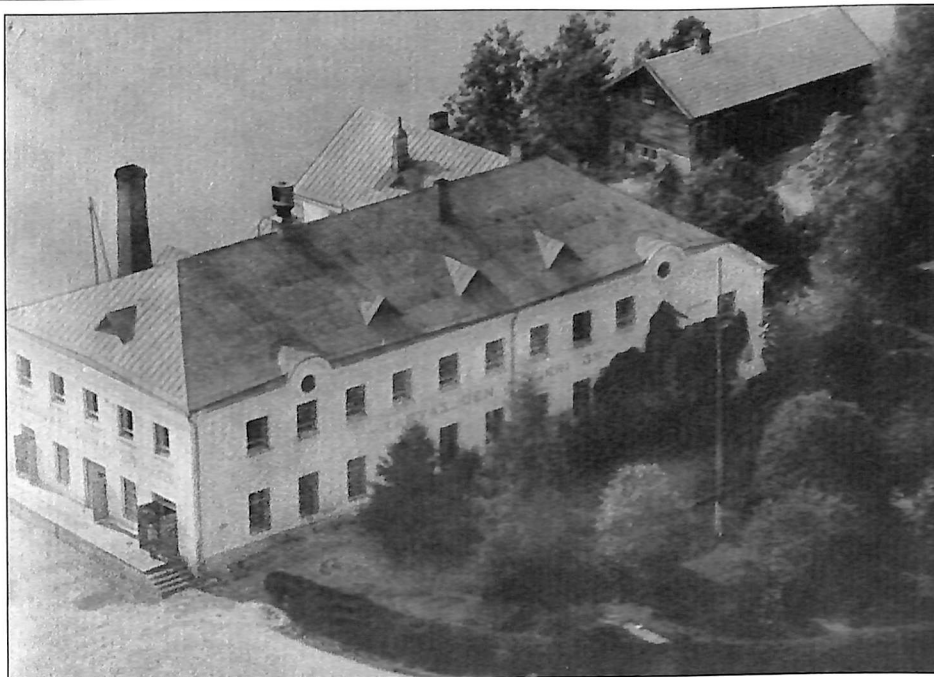
Henkilökohtaisesti olen hyvin sponstaani ja haluan tehdä asioita aina vähän eri tavalla. Mielestäni tämä toimintatapa auttaa jaksamaan ja lisää minun ja lapsien viihtyvyyttä kerhoissa.

lä, Rikhard Ruohonen ja Arvo Tuominen. Ilmari Saaren kuoleman jälkeen erityisesti Minne oli hommaamassa alaikäiselle Kaleville ammattikorttia, kuten suuren perheen yksinhuoltajaksi jääneelle Ruohoselle. Meijeri osti oman auton 1957, jota ajamaan tuli Vilho Nurmi. Hän hoiti paitsi meijerin ajot, myös Liedonperän reitin. Traktorikuskeina muistetaan myöhemmin Paavo Penttilä, Jaako Marjomaa, Raimo Suikki, Risto Lehtinen ja Voitto Suomi.

Meijeriapulaiseksi oli tullut 1928 Helmi Saarinen, joka 42 vuotta, vuoteen 1970 palveli meijeriä. Hän oli korvaamaton harjoittelijain ohjaaja ja tiesi meijerin työtavat. Hänen meijeriin tullessaan oli aloitettu kvartin keitto kurrin kaseiinista. Sitä käytti liimateollisuus, mutta tehtiin siitä nappejakin. Pitkään ei senkään valmistus kannattanut.

Koneenkäyttäjinä oli ennen sotaa Rautava, joka kuoli sähköiskuun ja Arvo Lehtonen. Sodan jälkeen tuli L. Mätkömäki, Martti Saarinen ja viimeiseksi 1955 Esko Mäkelä. Meijeri tarvitsi sekä kylmää, että kuumaa. Pastorointi ja jäähdytys vaati koneet ja taidot. Oli jäähuone, johon talvella nostettiin jäitä. Niitä tarvittiin erityisesti hapotteiden säilytykseen. Kylmää saatiin varsinkin talvella jokivesikierrasta. Aikaisemmin oli myös hiilihappojäähdytin. Kun 1955 ostettiin uusi kerma-amme, siinä oli oma jäähdytin. Höyrykattila oli loppuun asti ja 10 m³ varaa. Lämmitykseen käytettiin sahojen purua.

Pitkään palvellut puinen tasokirnu vaihdettiin myös 1955 teräskirnuun. Urpo Kännön käytössä olivat vielä 60 litran tongat täydennysmaidon kuljetuksessa,

Tarvasjoen meijeri ilmasta kuvattuna 1960-luvulla.

mutta meijerin autoon hankittiin jo tankit.

Meijerifuusiot ja meijeritoiminnan loppu Tarvasjoella

Tarvasjoen meijerin hankinta-alue oli laajimmillaan ennen sotaa. Jaakkola ja Nurmi toivat Juvalle puolet Marttilaa, Koskinen Paimiosta Episten ja Aron maidot, Mäkilä, Mattila ja Tamminen osan Lietoa, Killalan ja Liedonperän, Routamaa aloitti kuormanteon Karinaisten puolelta, Kujanpää Auran rajoilta ja Saari Tiipiläntieltä. Sodan jälkeen syntyi

hajaannusta, jolloin mm. A. Laine koki kuorman Kulmalan meijeriin Turkuun.

Laineiden jäätyä eläkkeelle valittiin johtajaksi Reino Rostamo ja meijeriköksi Laina Ranta. Vähän myöhemmin otettiin vielä toinen meijerikkö Sanni Kaurila. Hänen sairastuttuaan toimivat vielä meijerikköinä Maija Töykkälä, Maija Hakala ja Ritva Saari. Paitsi harjoittelijoita otettiin meijeriin apulaisia mm. Kerttu Nikkanen, Anja Reinikainen, Terttu Kumpulainen ja Maija Rostamo.

Maitomäärät pysyivät vuositasolla vielä 1960-luvulle asti yli 3 milj. kg. mutta karjojen vähetessä sekin laski. Navettatarkastuksen yhteydessä 1965, jonka vie-

lä teki pitkäaikainen navettaintarkastaja Anna Wikström, oli vielä 237 maidonlähettäjää ja niillä 1010 lehmää. Kolme vuotta myöhemmin Mettiniemen tarkastuksessa oli 202 maidontuottajaa ja lehmiä 890. Vuonna 1982 karjoja oli enää 147 ja lehmiä 650. Lypsykoneita 1965 oli 65 ja maidonjäähdyttäjiä 10.

Kunnallisneuvos Arvi Kotamäki toimi hallituksen puheenjohtajana vuodet 1925–1964 ja hänen jälkeensä kunnallisneuvos Lauri Heitto meijerin loppumiseen 1975 asti. Viimeisessä johtokunnassa olivat jäseninä Heiton lisäksi V. J. Kuukkala varapuheenjohtajana, Paavo Säteri, Aarno Nikula, Jukka Uusitalo, Alpo Tähtinen, Eemil Mustonen ja Yrjö Tapani.

Meijeri järjesti maidontuottajilleen monet ”piimäjuhlat” ja palkintojen jaot. Avusti yksityisteiden lumenlinkousta, vuokrasi niittosilppuria ja järjesti koulutusta ja retkeilyä. Meijeri oli tärkeä osa pitäjän elämää, jonka tukea saatiin nauttia monien avustusten muodossa mm. Tarvas-Hovia rakennettaessa. Meijerin 1964 valmistunut porakaivo antoi 97 m. syvyydestä 7200 l vettä tunnissa ja palvelee vieläkin kuntaa.

Varsinais-Suomen meijeritoiminta keskittyi monien fuusioiden kautta 1970-luvun alussa osuuskunta Maito-Auraksi. Maitomäärien väheneminen, siirtyminen tilatankkikeräilyyn ja taloudellinen pakko joudutti Tarvasjoellakin yhteiseen meijeriin yhtymistä ja fuusiota. Lopullisesti yhtiökokous päätti 31. 10. 1974 fuusiosta ja meijerikiinteistön myynnistä kunnalle. Meijeritoiminta päättyi Tarvasjoella 1. 1. 1975 ja viimeinen yhtiökokous pidettiin 21. 10. 1976.

1. Hapan ruisreikäleipä

Tarkoitukseni on tässä vähän muistella happamen rukiisen reikäleivän valmistamista, mitä siitä on jäänyt mieleeni lapsuuden vuosista 1910 seutuvilta.

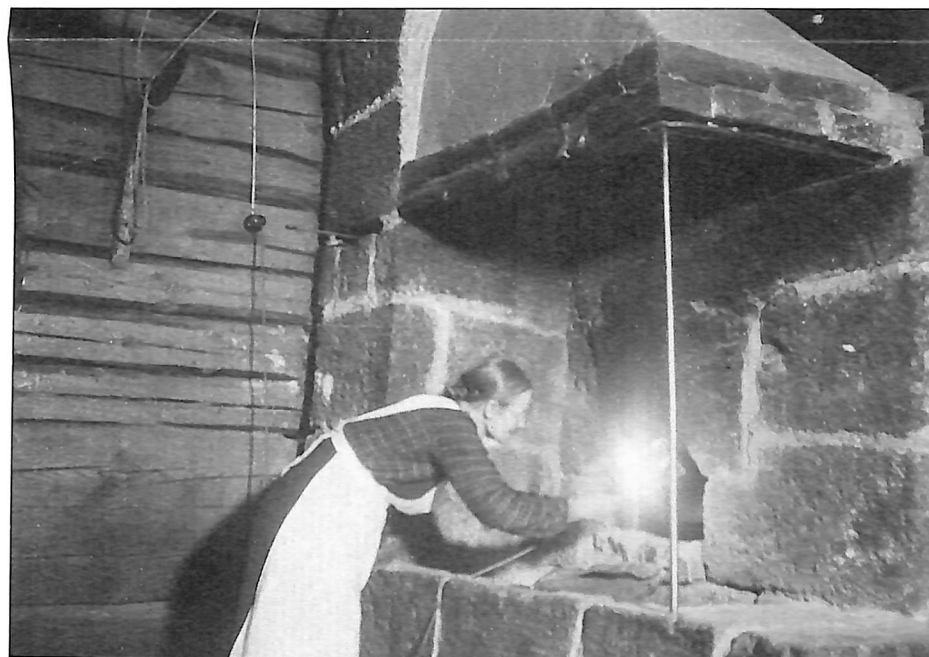
Leipominen tapahtui kaksi kertaa vuodessa, syksyllä ja keväällä. Pari päivää ennen leipomistouhuja tupaan tuotiin lämpiämään kaksi kookasta taikinatiinaa sekä leipälaudat, joihin leivät asetettiin nousemaan. Jauhojen tuli myöskin olla lämpimiä, jotenka oli tapana myllystä tullessa jättää jauhosäkki lämpiämään tupaan.

Leipomistouhun ensimmäisenä työnä oli tietenkin taikinan valmistaminen. Nyt tehtiin niin, että vain toiseen tiinuun laitettiin lämmintä vettä, jonka jälkeen siihen ripoteltiin hyvin karkeitauhoja, koska tällöin saatiin mureaa leipää. Tähän ohueen, vellimäiseen seokseen laitettiin myös suola ja kuminat. Tämä vellimäinen seos sai käyteaineensa pesemättömästä taikinatiinusta, joka oli puhdistettu vain kaapimalla. Tiinussa oli jo olemassa ruistaikinan käynnistämiskakteeri. Tämän jälkeen tiinusta alkoi kuu-lua hapattavan käyteaineen aikaansaama ääntelyä; pulputusta, poreilua ja puhkunaa.

Taikinan sotkuminen oli äärettömän raskasta ja rasittavaa. Sotkuminen nostatti hikihelmet tekijänsä otsalle ja poskille sekä hiostutti paidan selustan. Tämän jälkeen, kun oli saatu happaman rukiisen reikäleivänjuuritaikina (käyteaine), aloitettiin taikinan valmistus. Tätä ennen oli kuitenkin juuritaikinasta jo otettu puolet tyhjään tiinuun toisen leipomakerran juuriaineeksi. Taikinan tekoon tarvittiin kaksi henkilöä. Toinen antoi jauhoja toisen suorittaessa kahdella kädellä sotkuamisen.

Tämän jälkeen, kun taikina oli saatu tasalaatuiseksi massaksi tiinuun, taikina siunattiin painamalla ristinmerkki taikinaan kämmenen syrjällä. Taikina peitettiin ja laitettiin kansi päälle. Päivän parin päästä oli juuritaikinan toinen osa leipomisvalmiina.

Leipominen suoritettiin yleensä illalla ilta-askareiden jälkeen. Näin ollen lei-

Emäntä katsomassa, joko leivät ovat kypsiä.

Menneinä aikoina aina 1950-luvulle asti Länsi-Suomessa leivottiin ruisleipää vain kaksi kertaa vuodessa syksyllä ja keväällä. Paistetut leivät kuivattiin katonrajaan asetetuissa vartaissa.

villä oli aikaa nousta yöntietämän.

Leipomiseen osallistui tavallisesti kolme henkilöä. Ensimmäinen otettiin tiinusta viiden leivän tarvitsema taikinamäärä, jota vanutettiin (vanutus) ja tarpeen mukaan lisättiin jauhoja. Tämän jälkeen se jaettiin leipämäärän osiin, joita vielä vaivattiin pallomaisiksi (vahausta). Tämän toimenpiteen jälkeen alettiin varsinaisen leivän muodostaminen. Kun taikina oli saatu leivän muotoiseksi ja sopivan paksuksi, somistettiin leivän pinta useimmiten vetämällä viiruja haarukan takapuolella tai painettiin leivän pintaan sahanterähammaskuvioita. Viimeksi tehtiin reikäleipään kuuluva riekä painamalla ja poistamalla taikinakiekon sarviainen sonnin sarvea muottina käyttäen. Näin saatiin riekä, josta leipä laitettiin vartaaseen kuivumaan.

Ennenkuin leivät asetettiin leipälaudoille nousemaan, laudoille ripoteltiin vähän jauhoja, etteivät leivät ottaisi lautoihin kiinni. Jotta leipiin ei tulisi ilmakuplia (lokokuorista), pistettiin niihin haarukalla ilmareikiä.

Aamulla aloitettiin leipien kypsentyminen.

Päivä oli hyvin kiireinen. Noustiin varhain ja ensimmäiseksi viritettiin jo edellisenä päivänä uuniin tuodut puut palamaan. Niiden piti olla pieniä tasakokoisia halkaistuja halkoja, jotta ei muodostuisi kekäliä ja hiiltymisen tapahtuisi tasaisesti.

Kun hiillosta kohennettiin, vedettiin hiiliä uunin suupuolelle, että uuniin tulisi tasainen lämpö.

Kun hiillosta oli hiipunut sopivalle tasolle, vedettiin ja luodittiin hiilet ja tuhka hellanpesään. Jos oli pelättävissä, että uunissa oli liian korkea lämpö, heitettiin pesään pari kourallista karkeaa suolaa, mikä siellä räiskyen suli vaikuttaen ehkä hikeentyvästi uunin kuumuuteen, niin että ei tapahtuisi leivän palamista. Leivän kypsentyminen oli äärimmäisen kiireellistä hommaa. Uuni piti täyttää ja tyhjentää nopeasti, ettei lämpö karkaisi avoimesta uunin luukusta.

1984 Erkki Isotalo

Oli helteinen heinäkuun aamu. Meitä oli kaksi linja-autollista ihmisiä matkalla Karjalan kannakselle kotiseutumatkalle. Useille matka oli omille tai vanhempien syntymäseuduille. Toisia taas matkaan veti sukulaisten kertomukset sotia edeltäneestä Karjalasta ja sen elämästä osana Suomea. Eräille matka oli ensimmäinen. Toiset olivat käyneet kotiseudullaan jo silloin, kun se neuvostovallan aikana oli vielä kiellettyä, vaarallista sekkailua. Lähtijöiden pääjoukko oli Tarvasjoelta, mutta lähtijöitä oli muualtakin, jopa Sakasta asti. Yhdistävää oli kiinnostus Kuolemajärven pitäjään ja lähinnä sen Kaukjärven, Työppölän ja Siprolan kyliin.

Matkalla ohitse kiittää suvinen Suomi. Meidän silmissämme se on niin kaunis hoidetuin ympäristöin ja siistein asuin-joineen. Joukkomme lisääntyy vielä Helsingissä ja Karhulassa. Aamiaistauon jälkeen olimmekin jo pian rajalla, jonka pitkästyttäviin muodollisuuksiin ja tarkastuksiin ei koskaan tahdo tottua. Matka rajalta Viipuriin on aina uteliasta odotusta. Tienhaara, Suomenlahdenpohja ja Viipurinlahti avarine maisemineen lipuu silmiemme ohi. Ajamme Neitsytniemen ohi ja sieltä jo Viipurin linna näkyykin.

Vajaan tunnin tauon Viipurin torilla kukin viettää omalla tavallaan. Useimmat tutkivat toria ja kauppahallia, mutta nopeimmat ehtivät käydä linnan tornisakin ihailemassa maisemia. Hyvissä ajoin joukko on koolla ja matka jatkuu. Taitavasti Santalan Seppo ajaa autoaan pitkin Venäjän epätasaisia teitä ja matka joutuu. Matkanjohtajat Mirja ja Veikko Mellanen huolehtivat vuosien taidoilla matkalaisistaan.

Tämä paikka on pyhää maata

Vajaassa tunnissa saavummekin jo Kuolemajärven alueelle Huumolan kylässä. Ajamme ohi Summan viime sotien taistelalueiden ja käännymme Kuolemajärven kirkolle Uudenkirkon Kaukjärveltä. Monille ovat jo maisemat tuttuja. Ryysysillalle pitäjien rajalla pysähdymme ihailemaan maisemaa Kaukjärvelle. Kalastajia narraa kaloja Ryysyjoen virtaavasta uomasta. Eräillä oli omia muistoja lapsuudesta tämän joen rannoilta ja juuri ohitetun entisen Geibelin hovin puistosta ja kalalammikoista, jotka puiden lomitse vieläkin näkyivät tielle asti.

Jatkamme matkaa kirkolle päin. Noustuamme Jutkamäkeä Iivanalaan sijaitsi oikealla ennen sotia Werschenskijn hovi, jota vierasmaalaiset omistajat olivat hallinneet kolmen miespolven ajan. Sen komeiden rakennusten paikalla on nyt valtavan suuri turkistarhakolhoosi, joka on jättänyt alleen monen Viuhkolan ja Siprolan kylien entisten kotitalojen asuin-sijat.

Vasemmalle jää matkan edetessä Kaukjärven nykyinen asutus. Ennen sotia siellä olivat eräät käyneet kansakoulun. He muistivat Palokunnan talon ja kunnallisia lastenkodin komeat rakennukset. Nykyisen Kaukjärven kerrostalot ovat alakuloisen harmaita, eikä niiden asujat tunne meidän muistoja näillä samoilla tanhuilla. Ohitamme entistä Pihkalaa ja pian avautuu oikealle Hatjalahden aava selkä. Alavalla rannalla tienlaidassa muistetaan hevosia juotetun matkalla kirkkoon tai Pentikkälään.

Sitten saavummekin jo sen päivän odotetuimpaan kohteeseen, Kuolemajärven kirkon raunioille. Alue on Neuvostoliiton aikana rakennettu pioneerien leirikeskukseksi. Vielä nytkin kommunistivallan kukistuttua se palvelee Pietarin lasten kesäsiirtolana, eikä nykyhallintokaan anna paikalle sen pyhyiden rauhaa ja kunnioitusta. Kirkon kivijalka ja sisäänkäynnit rappuut ovat vielä paikoillaan. Alttarin paikalle muutama vuosi sitten pystytetty kirkon muistokivi vain kertoo alueen menneisyydestä ja pyhistä muistoista. Keräännymme kivelte laulamaan suvivirren ja Kiitos sulle Jumalani-laulun. Ryhmämme vanhin Olga Eves-

Kotiseutumatka Karjalaan

ti laskee kivelte tuomamme muistokukat ja liikuttuneena hiljennymme tälle muistojen niemelle.

Katselemme entistä hautausmaata Kuolemajärven rinteessä. Joitakin hautakivien pohjia vielä erottaa ja hautojen rivit hahmottuvat hiekassa. Joku muistaa lähiomaisten haudan olleen näillämain ja sankarihaudan paikka on myös tiedossa. Lukemattomat lasten askeleet ovat kuitenkin tasoittaneet hiekan ja pallopielten tiimellyksessä ei tanner ole säästynyt. Kokoonnumme kirkkorantaan ihailemaan sen heleää hiekkaa ja vieläkin kirkasta vettä.

Koko ajan taustalla soi räikeä musiikki

alueen taloista ja meitä loukkaa syvästi alueen siivottomuus ja sen arvolle kuuluva kunnioituksen puute. Joku lausuu ääneen sen mitä me kaikki ajattelemme, että juuri tässä pieteetin puutteessa näkyy räikeimmin kulttuuriemme erot. Meille tämä niemi on pyhää maata. Kätkeehän se sisäänsä monien satojen esivanhempien viimeisen leposijan ja kotikirkon muistot.

Matkalla poikkeamme vielä Salmen-sillalle ihailemaan järvien kimmeltäviä ulappoja. Lännessä näkyy Pappilanniemä, jossa Kuolemajärven pappila sijaitsi kirkkoa vastapäätä. Matkan jatkuessa ohitamme Pentikkälän asemaseudun,

Näkymä Ryysysillalta alajuoksulle päin.

Muistomerkki Kuolemajärven entisen kirkon raunioilla.

Vanhat lehtikuuset kertovat Siprosen ja Mellasen entisten kotitanhuain sijainnista.

Karjalaisten kylän, jossa katsomme rai-vaaja Taavetti Inkisen patsasta ja Seivästön. Illan jo lähetessä saavumme majaan paikkaamme Uudenkirkon Lautarantaan. Syötyämme käymme ihailemassa vielä hotellin edustan hienoa hiekkarantaa ja aavaa Suomenlahtea Pietarin alueen suuntaan.

Matka kotikyliin

Syötyämme aamiaisen hotellissa lähdimme retkelle kotikyliin. Reppuihin oli varttu eväitä jo kotoa lähdeittäessä ja eräät täydensivät varastoja Pentikkälän "Marketissa". Itse kuuluiin siihen autokuntaan, jossa matkasivat Työppölän ja Siprolan suuntaan menijät Mirja Mellasen johdolla ja Santalan Sepon kyydissä.

Kotiseutujen lähetessä jäivät autosta vuorollaan mm. Tetrit, Jääskeläinen ja Matikaiset. Yhteisesti oli sovittu, että tietyinä kellonaikana kokoonnumme ns. Hopialan mäelle, jossa kahvit odottavat kotikulmilla saapuvia. Viimeiseksi autoomme jäivät Siprosen, Karvosten ja Räsäsen sukua edustavat. Linja-autolla pääsimme yli Rihmaojan Siprolan kylän laitaa nykyisin kulkevaa tietä ohi Kangasahon aina Niko Siprosen entiselle talolle asti. Tänne auto jätti etäämmälle matkaavat.

Olimme varautuneet yleiskartalla ja Onni Valtosen 1990 piirtämällä Siprolan ja Viuhkolan kylien karttapiirroksella, johon on entisten talojen sijainti merkitty. Kylien luontoa on väkivaltaisesti ja rajusti muokattu niin, että itäisen osan peittää alleen minkkitarha ja läntinen osa on yhtenäiseksi raivattua peltoa. Niiden ulkopuolelle jäävä osa on pusikkoista metsää ja ryteikköä.

Onneksi eräät maastokohteet ovat tunnistettavissa. Niko Siprosen ja Mooses Mellasen rinnakkain olleiden talojen paikalla kasvaa vanhat lehtikuuset ja Tauno Sipronen löytää riihen kiviäkin. Eteenpäin kulkiessamme löydämme Matti Mellasen kivinavetan rauniot. Antton Karvosen talon paikasta kertovat vanhat pihakuuset entisen tien laidalla. Ahkeran ruohon niiton ja tallaamisen jälkeen löytyy rakennusten kivijalkoja ja tuvan seinänvieren kurturuus jaksaa vieläkin kukkia.

Tulemme minkkitarhan päähän. Eräät ovat jo käyneet tutkimassa, että minkkitarha on ihan tyhjä. Joko on täytönväli tai se on lopetettu. Evästauon jälkeen mitaamme minkkitarhan leveyden ja piirrämmme sen Valtosen karttaan. Minkkitarhan päässä oleva vestitorni löytää myös sijaintinsa. Tämän kaiken teemme siksi, että löytäisimme seuraavan etsimämme kohteen Eemil ja Hilja Räsäsen talon sijainnin. Matkassa on mukana lukuisa joukko Räsästen sukua. Täällä syntynyt on Rauha Hagström ja hänen lapsistaan ovat mukana Riitta, Ritva, Sirpa, Liisa, Reijo ja Jorma sekä heidän puolisoitaan.

Koko ajan meitä on kalvanut epäily, että Rauhan syntymäkodin paikka olisi jäänyt minkkitarhan alle. Suuri vesioja tulee vastaamme ryteikössä turkistarhan takana. Etsimme vanhaa tiepohjaa ja mitaamme matkoja. Äkkiä löytyy yksi kivijalka ja toisenkin rakennuksen nurkkakiviä. Olemme sittenkin mitanneet minkkitarhan liian pitkäksi. Rauha yrittää muistella rakennusten sijaintia: "Näin meni tie – tuolla oli paja ja taisi se navetta olla tuossa suunnassa." Pojat innostuvat: "Kannatti sittenkin tulla. Missähän on se notko johon Eemeli-pappa sanoi kuopanneensa pajakalut alasinta myöden? Ensikerralla tullaan metallinetsin mukana."

Vähän matkaa tietä eteenpäin tulee vastaan aukeaa, jonka Rauha tuntee Toivo Rämön talon ja heidän väliseksi peloksi. Siinä on vanha vesikuoppa jo kuivuneena, mutta paikallaan. Saroilta länteenpäin on käyty niittämässä heinää ja sarkaojat ovat vielä olemassa. Ei ole enää epävarmuutta, kotitontti on löytynyt. Vapautunut ilo valtaa kaikki. Nyt on samppanjamukin aika.

Ryhmämme lepotauolla minkkitarhojen päässä Karvosen pellolla. Uwe Mäkisen pään takaa näkyy vuotava vesitorni. Yhdessä pohditaan mistä voisi löytyä Räsästen talon rauniot.

On hellepäivän kuumin hetki. Ryteikössä hyttys ei anna hetkenkään rauhaa, mutta aukeilla tuuli karkoittaa ne. Joku ehdottaa, että etsisimme seuraavan talon, Vihtori Suikin talon, paikan, mutta lähestyvä kahviaika ja ryteikössä rämpi-
misen väsymys estää aikeet. Ensikerralla sen etsimme ja tutkitaan omatkin nurkat paremmin on yhteinen päätös. Näin pitkin Karjalan korpia etsitään kotien raunioita, juuria vuosikymmenten takaa.

Linja-auto näkyikin jo saapuvan ja yhteinen kahvi odottaa. Kun tavataan toisia, juttu luistaa. Sieltä oli kotikonnut löytyneet. Järvessä oli käyty uimassa. Ahon mansikoita oli syöty. Kaukaiset ja rakkaat muistot tulvivat tutuilla tanhuilla mieleen. Kaikki vain on niin muuttuneet, että ei tänne ehkä enää osaisi takaisin palata, vaikka Karjala vielä Suomeen liitettäisiinkin.

”Kuuntelen yön hiljaista virtaa”

Palattuamme Lautarantaan lähdimme vielä iltaiselle retkelle päivällisen jälkeen. Helteinen päivä enteili ukkosta, joka kuitenkin pysyi etäällä. Ajoimme ohi Vammelsuun Terijoelle. Rantateille näkyi ennen niin kuuluisat hiekkarannat ja ennen niin loisteliaat huvilat häpesivät ränsistymistään puiston puiden varjossa. Rannalla nuotion ympärillä ihmisryhmiä oli viettämässä iltaista piknikkiä. Neuvostoajan kasinokin näytti lähes autiolta, eikä entisajan iloisuutta voinut

missään aistia.

Vietimme hetken Terijoen kaupunkia katsoen. Hiekkarannalla poikajoukko juoksi kuntoa kohottavaa, mutta uuvutavaa lenkkiään. Uimarit olivat jo nousseet vedestä ja ulapalla lipuivat laivat Pietaria kohti. Ortodoksinen kirkko oli entisöity entiseen loistonsa ja hallitsi kaupunkikuvaa. Rantabulevardi on edelleen maineensa veroinen. Terijoen hallitus on osa surullista historiaa, mutta sen palatsi seisoo yhä paikallaan.

Jatkoimme retkeämme Raivolaan. Vammeljoen rehevässä kainalossa lepäsi hämartyvässä illassa kaunis ortodoksinen kirkko. Hempeissä pastelliväreissä se oli taideteos. Kirkkoaidan vieressä oli Totti-kissan patsas ja aivan jyrkän jokitörmän partaalla kirjailija Edith Södergranin hautamuistomerkki. Tämä nuorena (1892–1923) kuolleen runoilijan elämänvaiheet olivat meille useimmille varsin vieraat. Tiesimme vain, että hän vallankumouksen pyörteissä oli joutunut pakenemaan äitinsä kanssa Suomeen Pietarista ja viettänyt viisi viimeistä elinvuottaan näissä Raivolan maisemissa.

Katsellessamme vehmasta jokilaaksoa ja syvällä virtaavaa uoma kesäyön hämärässä autereessa, joku muisti säkeen hänen runostaan Olemisen riemu: ”riemu on kuunnella yön hiljaista virtaa”.

Ehkä hän oli runoa kirjoittaessaan katsonut juuri tätä maisemaa. Silloin se oli

vielä ollut meidän kaunista Karjalaamme. Sitä se oli vieläkin, vaikka vieraan vallan hallinnassa. Matkalla hotelliin poikkesimme katsomaan Raivolan kuuluisaa lehtikuusimetsikköä. Vuosisataiset uljaat puut kohosivat korkeuksiin kuin temppelinpylväät. Pietari Suuren laivanrakennuspuiksi niitä ei enää tarvita, mutta kyllästysaineiden kieltämisen jälkeen ne voivat olla kullan arvoista puuta. Sitä ne tietysti luonnon ihmeenä ovat nytkin.

Tuokio Summalla

Kolmannan päivän aamulla aloitimme kotimatkan. Kuljimme Uudenkirkon kautta ihmetellen kurjannaköisiä hökkelilyliä ja juuri rakennettuja uusrikkaiden huiloita. Silmiinpistävää oli ympäristöjen epäjärjestys ja osittainen siivottomuus. Ehkä yleiskuvaa huononsi vanha venäläinen tapa rakentaa jokaisen töl-
lin ympärille aita, ehkä varkaiden pelossa. Ohitimme Kaukjärven laajan kasarmialueen, jossa Suomen itsenäisyyden alkuaikana Tarvasjoenkin asevelvollisia kävi leireillä.

Pysähdyimme Summalla katsomaan sinne haudattujen suomalaisten sankarivainajain äskettäin valmistunutta hautamuistomerkkiä. Jokainen suomalainen tietää Summan taistelut Kannaksen pääpuolustuslinjalla. Summan kylä koki raskaimmin sodan Kuolemajärven kylistä. Pitäjän historia kertoo: ”Kylän oli sodan

hyökyaalto pyyhkäissyt kokonaan pois maanpinnalta. Ei ollut kyläaukealla yhtään puuta eikä pensasta. Ei edes rakennuksen raunioita ollut näkyvissä, vaan kaikki oli myllerretty sekaisin. Oli kuin aaltoileva meri olisi yhtäkkiä tyyntynyt ja jättänyt jälkeensä jähmettyneen aallokon. Tätä kuolemankenttää kehysti luurankometsä, jossa töröttävät pystyssä latvattomat, poikkiammutut ja sodan lieskassa palaneet ja repeytyneet puut.”

Nyt alue jo kasvaa nuorta metsää. Mannerheim-linjan bunkkerit, juokshaudat ja pesäkkeet oli muistomerkkinä lähettyvillä vielä nähtävissä. Hiljennymme muistamaan niitä sankarivainajia, jotka hengellään olivat lunastaneet vapautemme. Suru, kiitollisuus ja kunnioitus hiljensi joukkomme hetkeksi.

Paluu Suomen puolelle ei ehkä enää tunnu niin vapauttavalta ja riemulliseltä, kuin kymmenen vuotta sitten, mutta uusin silmin katseli sen kauneutta, siisteyttä ja rakennettua ympäristöä. Moni sanoi vierustoverilleen, että ehkä ensi vuonna taas teemme retken Karjalaan, jos elämme. Mikä on se kaipaus ja veto sinne? Jo ennalta tietää mitä siellä on, mutta on kuitenkin kuin kaikki vanha olisi uutta. Se on suomalaista maata ja siellä on niin monen juuret.

Riitta Koskinen

Rakennuksena Raivolan ortodoksinen kirkko on kaunis taideteos.

Summassa talvisodassa kaatuneiden 204 tuntemattoman suomalaisen sotilaan kenttähautausmaan muistomerkki.

Miäs siin ko toinenki, sano tää lölyy.
Samaa se on syäny, ko määki, vaikkei se pyärän pääl ol ollu, sano Alho, ko sen lihavaa härkää ihmettelivät.

Verä, verä vaan, ko hevoseks kerran olet ruvennu, sano Kujanpää.

Jokanen ommiis, sano Korvenoja sonniis.

Ain mää olen itteni kehuu ja hyvin mää kans olen kehuuks tullu.

Hullu kehuu hevosiiis ja miälpuoli akkaas.

Ei kaikkii konstei ol koittamist, siit voi

saara kualeman vamma, sano entinen miäs, ko hirteen meni ja köysi katkes.

Näin tämä poika laskee karrut (reen jarru) vaan, sano entinen poika, ko unisas sänkys putos.

Simmonen hevonen, ett ajas vaikka leipii uuniin.

Ilonen, ko kolmen markan hevonen.

Kankia, ko puuhevonen.

Puhrast huushollii meil piretään, sano emäntä, ko lusikat nuali.

Sananparsia Tarvasjoelta

Kahren markan suutari tekkee kolmen markan vahinkon.

Vaikka olis kuin rikkaan talon poika, ko ei ol rahaa, ni ei ol rahaa.

Älä niin julmast huura, mun isäni on monta korjaajisempää vasikkaa tappa-
nu.

Tosa on pappi ja täsä on miäs, ja tänne saa tulla kuka vaan, sano entinen pappi, ko liperit heitti ja rupes poikain kans tappe-
lemmaan.

Saas nährä, miks katti sen nahan reppii.
Huuto: Pois täältä!

Vastaus: Kenes tiä toisen mekonhihast kulkee?

Lyhkänen virsi on pian veisattu.

Hullu virtes tynnen veisaa, siitä viisas virren tekkee.

Se on turhaa komeut, et souvaril on kaks silmää.

Silupää, salupää, ruakas tuntevainen.
(sanottiin lapsille)

Suu söis ja vatta veräis, mut ei pirä vanhat vaateenkrekkalat.